

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Rvperti Abbatis Tvitiensis De Glorificatione Trinitatis, & processione sancti
spiritus. Lib. VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

do (quod supra meminimus) Et si habuero oem fidem, ita ut montes transferam, charitate autem non habuero, nihil sum. Illi namque fidem à charitate longe se iungebant, quia cum sine charitate essent, fidem Christi se habere putabant. Quapropter & redarguit eos, sic incipiens. Obsecro autem uos per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis, & non sint in uobis schismata. Significatum est mihi de uobis, fratres mei, quod contentiones sint inter uos. Hoc autem ab initio non expediebat, ut primum predicaretur, scilicet fide nihil prodesse nisi per dilectionem operetur, uel quod (sicut ait Apostolus Iacobus) Fides mortua sit sine operibus. Magna cum cautela & discretionem prouidendum nouerat, quatenus in primis saltem nomen domini Christi Iesu, à rudibus & eatenus idolatris populis reciperetur, & deinde opera bona super edificarent. Propter hoc sapiens architecto iure se ipsum assimilauit, dicens eisdem Corinthiis. Secundum gratiam dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem super aedificat & caetera.

1. Cor. 13

1. Cor. 1.

Paulus fuit sapiens architectus. Gal. 3. Iaco. 2.

1. Cor. 3.

¶ **Orandum esse, ut quoniam per haec tria reformamur ad similitudinem trinitatis, augeat in nobis fidem, augeat spem, augeat charitatem beata trinitas.**

Caput XVIII.

Voniam igitur per haec ad similitudinem tui reformamur, auge in nobis fidem auge spem, auge charitatem, o beata trinitas. Haec sunt enim diuitiae nostrae, hic thesaurus noster, haec uita nostra, o beata trinitas. Haec sapientia nostra, haec fortitudo nostra, haec gloria nostra, o beata trinitas. Hoc desiderium nostrum, hoc fundamentum nostrum sempiternum. Haec lux oculorum nostrorum, o beata trinitas. Haec iustitia nostra, haec laetitia nostra, hoc gaudium nostrum, o beata trinitas. Haec misericordia nostra, haec consolatio nostra, haec fiducia nostra, o beata trinitas. Hoc decus nostrum, haec uictoria nostra, haec corona nostra, o beata trinitas. Haec igitur auge in nobis ut in aeternum uiuentes benedicamus tibi.

Oratio ad beatam trinitatem.

FRUPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & PROCESSIONE SANCTI SPIRITUS, LIB. VIII.

Psal. 136.

¶ **Confessionem siue laudem sanctae trinitatis canticum esse domini, quod ad interrogationem hereticorum non debeat catari in terra aliena Super flumina Babylonis. Ca. I.**

ANTICVM DOMINI IAM CANTARE

gestamus, hymnum de canticis Syon. Verba cationum, quibus uel qualibus sancta trinitas deus deorum laudatur in te o superna Syon sed cantum nostrum fletus intercipit, dum adhuc sedemus hic super flumina Babylonis. Quid ergo? Cessabimus cantare, & in salicibus in medio eius suspendemus organa nostra, dicentes: Quo modo cantabimus canticum domini in terra aliena? Minime cessabimus, immo non interrogati, cantabimus ultra uerba cationum domini. Neque enim interrogamur aut interrogari uolumus ab his qui captiuos duxerunt nos. Solent Babylonij, scilicet, filij huius seculi, confusione digni, interrogare uerba cationum, non ut ipsi capiant fidei fructum, uel ut nos pascamus, & oblectemus auriculas eorum. Maxime, ut pro uelle ipsorum in peruersum trahamus uoces scripturarum, quae cationes domini sunt, qualium uidelicet Babylonioꝝ deterrimi hostes sanctae trinitatis, Atriani extiterunt. ¶ Confortemur ad cantandum, non oblitum Hierusalem, id est, intentionem non terrenam, sed caelestem, & hanc uidelicet supernam Hierusalem propositam habentes, in principio laetitiae nostrae, quae est principalis causam hanc habere cationum. id est, praedicandi gloriae sanctae trinitatis, ut non hominibus eiusmodi, sed ipsi uero uni ac soli deo me

lege sed ut Cationes domini sacrascriptione

deo mereamur placere. Confortemur (inquam) & ut constantes simus, recordemur quid hic acciderit, quid uel qualiter in Babylone gestum sit. Primo ipsam rem gestam siue historiam sacram ponamus, & deinde mysterium ad consolationem nostri subscribamus.

¶ De tribus pueris victoribus in medio babilonice fornacis, quod in eis sancta trinitas auxiliij sui presentiam contra caput idolatrie demonstrauerit pariter, et significauerit.

Caput .II.

Deut. 3
Historia trium
puerorum in
camino.

Abuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, & latitudine cubitorum sex, & iussit præconis uoce clamari. Vobis dicitur populis tribus & linguis. In hora qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & cytharæ, & sambucæ, & psalterij, & symphoniarum, & uniuersi generis musicorum cadentes adorare statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Hoc edictum cõtemnentes, & hanc pœnam non metuentes tres pueri Sydrach, Misach, & Abdenago, missi sunt in caminum ignis, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & ait optimatibus suis. Nonne tres uiros misimus medium ignis compeditos? Quibus respondens, uere rex. Ecce (inquit) ego uideo uiuos quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptis, et spēs quarti similis est filio dei. Hoc miraculum in terra apud Nabuchodonosor ualuit, ut diceret. Signa & mirabilia fecit apud me deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, regnum sempiternum; & potestas eius in generatione & generatione.

si habes
causam

Gene. 18

Negotium
trinitatis circa
Iudæos, propter
nasciturum
Christum

¶ Hæc res gesta, restat uictoriosa, nonne tam gloriosa sanctam trinitatem in istis tribus pueris prædicat, sicut alia res gesta in tribus angelis, quos Abraham hospitio suscepit, eandem trinitatem significauerat; perpulchra & delectabilis est consideratio hæc. Si perpendas siue recogites, quia beata trinitati, & in istis tribus pueris carnis, & in illis tribus pueris angelis, unum idemque negotium fuit. Quod uel quale negotium? Nimirum istud ualde magnum negotium, & cura pergrandis, ut impleretur uerbum promissionis: illic, ut nasceretur Isaac, principium seminis uel genealogiæ nascituri Christi. Hic, ut consolationem haberet in illa captiuitate Babylonis, genus Abrahæ siue Iudæa parens nascituri eiusdem Christi. Intendebat enim diabolus per impios homines delere, ut non esset, genus illud, unde nasciturum erat hoc semen, id est, Christus: sicut Abrahæ promissum & per prophetas multos iam fuerat prædictum. Idcirco & multa signa, & hoc signum maximum fecit deus excelsus in oculis illorum, qui captiuaerant illum dei populum, ut conseruati inter gentes, tandem remitterentur filij peregrinationis illuc, ubi oportebat ex eis nasci Christum, sicut iam dudum præcinebat congratulando uox prophetica, dicens: Virgo Israhel reuertere in ciuitates tuas, usquequo dolens auerteris? Generabis dominum saluatorem.

Hiere. 3j

¶ Quomodo illi historie siue rei geste conueniant & uoces & sensus mystici psalomi centesimi trigesimali sexti: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus.

Caput .III.

Psal. 136
Iudei recorda
bantur Syon
propter nasci
turum in Iudea
Christum

Peræ precium est peruidere, quomodo huic historie siue rei geste conueniunt uoces psalomi supra memorati: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Videbat namque spiritus propheticus iam temporibus Dauid, qui psalmum illum cecinit, futuram captiuitatem illius populi in Babylonem. De quo uidelicet populo implendam expectabant sancti promissionem, scilicet Christi natiuitatem, secundum quod dixerat deus ad Abraham, & in semine tuo benedicentur omnes gentes, & secundum quod dixerat idem deus per os Iacob. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius donec ueniat qui mittendus est. Secundum hæc uerba, constabat nasciturum esse Christum ex semine Abrahæ, de tribu Iuda. Vbi? Non utique in Babylone, sed in Syon siue in Hierusalem, id est, in terra cuius Metropolis erat Hierusalem, scilicet in Bethleem. Et hoc ipsum spiritus propheticus præuiderat atque prædixerat. Ait enim idem Dauid: Ecce audiuimus eam in Ephrata. Denique Ephrata ipsa est Bethleem. Post illum, uidelicet Dauid, scriptum est per alium prophetam.

Gene. 22

Gene. 49

Psal. 136

Et tu

Et tu Bethleem effrata siue terra Iuda paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Medius horum Esaias ita dixit: rem eandem p̄ spiritum prospiciens. Quia de Syon exiit lex, & uerbum domini de Hierusalem. Quam iustum ergo desiderium debuit esse hominibus illius captiuitatis, filijs illis peregrinationis reuertendi in terram Iuda? Dixit ergo tam longe ante spiritus Propheticus, in persona illorum: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Quae nam alia causa digna erat, nisi ista, quam diximus, propter quam illius terrenae Syon recordarentur? Propter quam dicebat spiritus Propheticus in persona cuiusque illorum, quibus reuertendi licentia dabatur, si oblitus tui fuero Hierusalem, obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis si non meminero tui, si non proposuero Hierusalem, in principio lætitiæ meae, subiungens: Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem, qui dicunt, exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in ea. Illi namque, scilicet filij Edom maxime execrabiles fuerunt, pro eo quod cum fratres secundum carnem Israelis existerent, ipsi præcipue aduersati sunt ab exitu Israel de Aegypto, & gentes cæteras aduersus eos sæpe concitauerunt & adiuuerunt, & captiuitati illorum sicut & cæteris casibus insultauerunt. Cuius furoris & indignationis perseverantis usque in finem. Dicit in lamentationibus: Gaude & lætare filia Edom, quae habitas in terra Hus, ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. Quibus nimirum in uerbis eadem iustitiæ uindicta denunciatur, quæ in uerbis istis expetebatur: Memento domine filiorum Edom, in die Hierusalem. Qui propter causam iam dictam, scilicet propter spem Christi nascituri, recordatus est illius terræ Syon, nonne etiam recordatus est cœlestis Syon? Et qui propter desiderium tantæ spei, carnis appetitus & Babylonicas contempsit delicias, ut rediret in terram illam habens reuertendi licentiam: nonne illi beatitudo hæc congruit, beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram? Non uacat singulis horum immorari, transeamus ad eum, qui magis ad nos pertinet mysticum sensum eiusdem Psalmi, uti propositum est.

¶ Quod non nobis eque magna sit, ut fuit antiquis sanctis, huiusmodi conquestionis causa, in salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena.

Michie, 5.
Esa. 2.

Psalm. 130.

Filij Edom iustitiam
festuere filij
Israel.
Exod. 17.
Num. 20
Amos, 1.

Thren. 4.

Sciendum in primis, quia non æque magna nobis nunc est, ut antiquis erat, huiusce conquestionis causa, ut dicamus. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Flendū quidem nobis est, quoniam spem habemus futuri seculi, qui filij sumus illius quæ sursum est Hierusalem, ciuitatis dei uiuentis, in qua uidetur gloria sanctæ trinitatis, secundum hoc ipsum nomen Hierusalem interpretatur enim, uisio pacis. Flendū (inquam) quia dum sumus in corpore, peregrinamur ab illa uisione, & totus mundus nobis est Babylon: sed in ipso fletu hic plus habemus gaudij & consolationis, quia quem nasciturū expectabant flentes illi, iam natus est Christus sol generis humani. ¶ Et tanta est flentium distantia, ut dicas, quia illi fleuerunt quasi in nocte: nos autem flemus quasi in die & liberius quam illi, inter ipsos fletus possumus organa nostra tangere, & canticum domini cantare, id est, os nostrum aperire & fidem sanctæ trinitatis palam prædicare. Hoc facere illis non licebat, neque enim talis prædicatio tunc portari poterat. Nam de solis dicimus filijs illius captiuitatis, horum notissimi sunt tres pueri supra memorati, quia suo numero præsentiam, & curam adesse monstrauerunt beatæ trinitatis, dum tripudiant in camino ignis ardentis, sed & de omnibus sanctis antiquioribus patriarchis, & regibus, & prophetis, quicumque cognouerunt mysterium eiusdem sanctæ trinitatis. ¶ Salices enim erant non solum homines Babyloni, siue Assyri, siue Persæ, & Mædi: uerum etiam homines Israelitici siue Iudaici generis, ita ut oporteret maxime propter eos cantationis huiusce organa suspendi, id est, gloriam sanctæ trinitatis aut reticere, aut sic loqui, ut non audiret foris: sic scribere, ut signatus liber non posset uulgo legi. Quid tandem accidit uel quid actum est, ut uacaret nobis cantare canticum domini, cantare siue clamare cum sanctis Seraphin, sanctus, sanctus, sanctus dominus deus exercituum, plena est omnis terra gloria tua, atque hic modo fidem nominis tui palam prædicare o beata trinitas? Quomodo accidit, ut ita possemus cantare canticum domini, in terra aliena.

Nobis minor est flendi causa fuit antiquis.

Danie. 5.
Salices erant etiam Iudæis.

Esa. 6.

De ma

¶ Be magna Roma, quod ipsa fuerit magna Babylonia, q̄ diu persecutionem contra cultores eiusdem trinitatis, que apud illam priorem Babyloniā clarificata est in illis tribus pueris.

Roma tropice Babylonia dicitur.

j. Pet. 7

Dañ. 3

Similitudo tristi puerorum ad martyres christi sub Romanis.

Vide historiam Egesi. li. 3. c. 2

Romanis imperii ad Christum conuersum

Mat. 16. Danie. 3.

Ira res, ipsa, que fuerat Babylonia quedam, Hierusalem facta est illa superna Hierusalem, facta est & noua Syon, que fuerat Babylonia illa, que dicitur, urbem Romam dicimus, quia fuit Babylonia, & nunc est quedam Syon est (inquam) secundum fidem beati Petri Apostoli mater ciuitatum fidelis Syon.

Tunc erat ista Babylonia, quando scripsit idem Petrus in epistola sua, salutem uobis Ecclesia, que est in Babylonia electa. Romam quippe tropice percussit ista sententia. Cum adhuc esset ista Babylonia, & rex eius Nabuchodonosor, scilicet Nero, siue Decius, aut Diocletianus, uel quis cum talium, ipsa cum Nabuchodonosor statum adorarent factam: & si quis profstratus non adoraret, mitteretur in fornacem ignis ardentis. Idolatriam quippe, quo ad positum illud caput orbis in sublime extulit: ex eo simulachra sua magis æmulatum est, ex quo nouam predicationem audiuit unius dei patris & filij & spiritus sancti. Et ex eo uniuersam fere mundi latitudinem publicis edictis legibusque scriptis, quasi unam fornacem ignis, uel unum caminum multimodæ tribulationis, atque ardentissimæ persecutionis, contra christianum nomen efficit. ¶ Sed quid profecit? Sicut angelus domini descendens in fornacem cum illis tribus pueris, excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi uentum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestæ intulit: sic filius dei, angelus magni consilij, cunctis testibus suis, confessoribus sanctæ trinitatis, in illa tribulatione ita præsens interfuit, sic uel ex eo potest intelligi, quod uni ex illis Petro uisibiliter occurrens, adoratusque ab eo, & interrogatus, domine quo uadis, respondit dicens: Veni Romam iterum crucifigi, & sic excussit flammam ignis de fornace, fecitque medium fornacis quasi uentum roris flantem: sicut expertum sese ostendit martyr Laurentius, qui cum assaretur, dixit: O infania uestra. Infelices non cognoscitis, quia carbones uestri non ardorem mihi, sed refrigerium præstant? ¶ Quid multa? Si uel ille Nabuchodonosor, tunc quamuis instabilis & inanis, cognouit & confessus est filium dei. Dixit enim: ecce ego uideo uiros quatuor, solutos, & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis est filio dei: sic & multo uerius, multoque constantius, Romanum Imperium tandem cognouit filium dei, & nunc usque firmiter tenet, tenendamque pronunciat illam uocem confessionis beati Petri, tu es Christus filius dei uiui, ita ut etiam ad confessionem istam compellat gentes ceteras, & quodammodo dicat. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus & tribus & lingua, quecumque locuta fuerit blasphemiam contra deum Sidrach, Misach, & Abdenago: siue manifestus, contra deum patrem & filium, & spiritum sanctum, dispereat, & domus eius uastetur. Neque enim est Deus alius, qui possit ita saluare.

¶ Quam pulchrum sit mysterium, in eo quod dictum est, tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant deum, & de fornace succensa septenarium, quam succendi consueuerat, quid ibi numerus septenarius valeat.

Caput .VI.

Psal. 97

Danie. 3

j. Johan. 7

Anguntur igitur organa, resonant uerba cantionum, prædicantia Deum in unitate trinum, in trinitate unum: succinente uoce Psalmi: Quoniam omnes diuinitum daemonia. Hic autem dominus celos fecit. Quam pulchrum mysterium, quam iocundum in celo & in terra spectaculum. Tunc (inquit) hi tres quasi ex uno ore laudabant & glorificabant & benedicabant deum. Et enim nos omnes homines, quorum est una catholica fides, sumus quasi tres, & unum os habemus omnes. Tres (inquam) sumus, quia de tribus pendemus. Quibus de tribus? Tres sunt (ait Iohannes Apostolus) qui testimonium dant in celo, pater & uerbum & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Canticum nostrum siue uerba cantionum nostrarum, laudationes sunt, glorificationes sunt, benedictiones sunt, quasi ex uno ore trium flendo canentium, canendo flentium, canendo & flendo septenarium peccatum Babylonis, accusantium. ¶ Quomodo septenarius?

ptenariū: ait litera sacra. Et præcepit Nabuchodonosor ut succenderetur fornax, septu-
plū, q̄ succendi consueuerat. Septenarius numerus insolubilis est, neq; em̄ in æquas par-
tes præter solas unitates diuidi potest; & plerūq; in scripturis uniuersitatē significat, alias
maiorē, alias bonorū. Malorū, ut illic: de q̄ eiecerat septē dæmonia. Bonorū, ut illic: septies
in die laudē dixi tibi. Significat & cor impc̄nitens, ut illic. Septies ultio dabitur de Cain.
Cū hac significatōe libet hic accipere quod dictū est, & præcepit, ut succenderetur fornax,
septuplū, q̄ succendi consueuerat: ut intelligamus irremissibile peccatū Babyloniorū, id
est, omniū impiorū, qui quoad potuerunt, sanctos persecuti sunt, & corde impc̄niten-
ti p̄durauerunt. Qua uoce, quibus uerbis accusat nostrū Canticū peccatū illoꝝ? Memēto do-
mine filioꝝ Edom in die Hierusalē, & cætera, de quibus iam supra dictū est.

¶ Be quatuor bestijs, leena, urso, pardo, & alia sine nomine terribili atq; admira-
bili, quod contra singulas earum oppositum fuerit auxilium trinita-
tis, sub sacramento numeri ternarij. Cap. VII.

¶ Vniā de mysterio numeri ternarij sermonem cœpimus demonstrantes, quia
sancta trinitas per hunc numerū captiuorū, in fornace laudatium deū, auxiliū sui
præsentā illi populo præclare significauit: libet adhuc longius proficere. ¶ Sci-
endū quippe, quia cū quatuor fuerint grandes bestię quæ ascendebant (ait Da-
niel) de mari diuersæ: inter se: prima quasi leena, quod fuit regnū Babyloniorū; alia similis
urso, quod fuit regnū Persarū; atq; Mædorū; alia quasi pardus, quod fuit regnū Græcorū;
quarta sine nomine terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, quod fuit regnū Romanorum.
¶ Contra singulas bestias, siue regna bestialia inuenies oppositū ternarij numeri sacramen-
tū, id est, auxiliū domini per tres homines impensum, ad referendū siue liberandū illum
tunc tēporis peculiarē dei populū. Magnū quippe tunc (ut superius iā dictū est) negotium
agebatur, pro quo sancta trinitas sollicita esse, & sollicitudinis signum tali numero, scilicet
ternario, demonstrare laudabiliter dignaretur. Nunquid em̄ parū quis putat, quod de po-
pulo illo Christus deus & homo secundū promissionē nasciturus erat? Nimirū pro causa
istā dignū se beata trinitas faciebat, in eo q̄ de reueruatione gentis illius curare & sollicitā
se esse significabat. ¶ Et de prima quidē bestia, quod erat regnū Babylonicū iam dictū est
sed deest aliquid. Potest em̄ dicere aliquis, quia non per solos tres pueros, sed & per quar-
tū Danielē, Nabuchodonosor uictus, & deus glorificatus est. Determināda ergo est cau-
satiū pueroꝝ diligentius ab illa causa Danielis, propter quā Nabuchodonosor cecidit in
faciē suā, & Danielē adorauit, & ab illa, propter quā, iubente rege Balthassar, indutus est
Daniel purpura, & circūdata est torques aurea collo eius, & prædicatū est de eo, & ab illa
propter quā missus est idē Daniel in lacū leonū, & deus meus (ait) misit angelū suū, & con-
cluit ora leonū, & non nocuerunt mihi, quia corā eo iustitia inuenta est in me. Ab istis
(inquā) tribus causis, in quibus unus idēq; deus trinus et unus, unū Danielē clarificauit, cla-
re discernenda est causa una, propter quā tres pueros in fornacē ignis missos liberando de-
us, idem semetipsum glorificauit. Hæc em̄ sola causa triū pueroꝝ idolatria, immo & ca-
put idolatriæ fuit: ante quod nullus regū aut principum leges mortis legitur dictasse po-
pulis pro zelo idoli sui. Nonne igitur eo magis constat quod non casu, sed prouiden-
tia dei, tantūmodo tres pueri sunt illi martyrio destinati, quo bestia leena docta fuit saltem
ad horā assumere uocē hominis, & deū confiteri.

¶ Be urso, id est, regno Persarum, & Mædorū, quomodo ibi altissimus suam
potentiam clarificauerit sub eodem sacramento numeri ternarij, id est, trium re-
gum in reedificatione templi vel ciuitatis. Cap. VIII.

¶ Vnc demū de alia bestia, q̄ erat similis urso, scilicet de regno Persarū & Mæ-
dorū accipe quomodo altissimus suā potentiam clarificauerit, eodē sub sacramē-
to numeri ternarij. In anno primo Cyri regis Persarū, ut impleretur uerbū do-
mini ex ore Hieremiæ, suscitauit dominus spiritū Cyri regis Persarū, & trans-
duxit uocē uniuerso regno suo, etiā per scripturā dicens. Hæc dicit Cyrus rex Persarum.
Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli, & ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei
domū in Hierusalē, quæ est in Iudæa. Hac uoce transducta cū ascendissent omnes, quorū
1 suscitauerat

Nūerus septe-
narius in bo-
nā & malā p̄-
tē accipitur.
Marci. 16.
Psal. 119.
Gene. 4.
Danic. 3.

Psal. 136.

† ternarij

Danic. 7.
Quatuor gr̄a-
des bestię, q̄
tuor regna.

Auxiliū dñi
p̄ tres hoies i
in singul̄ qua
tuor regnoꝝ

Alia cā Danie-
lis, alia trium
pueroꝝ
Danic. 2.

Danic. 5.

Danic. 14.

I. Esdr. 1.
Cyrus.

fuscitauerat deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum domini, cum uas
argenteis & aureis, quæ tulerat Nabuchodonosor de Hierusalem, & ædificare incepis
sent templi domini: audierunt hostes, & impediunt opus domus domini, & intermis
sum est, & non fiebat, usq; ad annu secundu Darij regis Persarū. Ille, uidelicet Darius, cō
firmans decretū, quod propositū erat huiusmodi, omnis homo, qui eam mutauerit iussio
nem, tollatur lignū de domo ipsius, & erigatur & configatur in eo, domus autē eius publi
cetur, Deus autē qui habitare facit nomē suū ibi, dissipet omnia regna, & populū qui ex
tenderit manū suam ut repugnet & dissipet domū dei, illam quæ est Hierusalem, ita sub
scripsit. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri uolo. Post hæc uerba tertius
Artaxerxes
I. Eldr. 7.
scribæ legis dei cœli doctissimo salutem. A me decretum est, ut cuiuscq; placuerit in re
gno meo de populo Israhel, & de sacerdotibus eius, & de leuitis ire in Hierusalem, tecum
uadat. Et cætera usq; sed & imperitos docete libere, & omnis qui non facit legem dei tui,
& legem regis diligenter, iudicium erit de eo siue in mortem, siue in exilium, siue in condē
nationem substantiæ suæ, uel certe in carcerem. ¶ Nunquid casu hoc mirabile accidit, ut
quem uerum & solum deū contra caput idolatriæ Babylonicæ testificata est, in camino
ignis uictoriosa fides trium puerorum Iudæorum, illius domum & ciuitatem, quæ destru
cta fuerat, reædificari iuberet concordia decreto beniuolentia trium regum Paganorum.
Non utiq; casu, sed cœlesti industria, per magnum ac semper prouidum sanctæ et indiuis
duæ trinitatis consiliū. ¶ Difficile uideretur, ac pene impossibile, quod dicimus, sanctā
trinitatem assimilaram fuisse etiam in tribus prædictis regibus gentilibus, immo nec nos
istud suspicari auderemus, nisi quia hoc ipsum primus autoritate sua per os Esaiæ prophete
tæ declamauit longe ante spiritus sanctus de Cyro, qui fuit horum trium primus. ¶ Præ
missa namq; ego dominus faciens omnia, extendens cœlos, et stabilis terram, qui dico
profundo, desolare, et flumina tua arefaciam, qui dico Cyro, pastor meus es, et omnem uo
luntatem meam, complebis, qui dico Hierusalem ædificaberis, et templo fundaberis, ita
subiunxit. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dextram, et cætera
usq; ut scias quia ego dominus, qui uoco nomen tuum deus Israhel propter seruum meū
Iacob et Israhel electum meum, et uocaui te nomine tuo, assimilauit te et non cognouisti
me, accinxi te et non cognouisti me. ¶ Nisi (inquam) ante tot annos istud autoritate sua si
gnasset spiritus sanctus, dicendo illi Cyro tanto posterius nascituro, assimilauit te, et nisi ra
tio conduceret, conuenire uel congruere cæteris eiusdem beniuolentiæ regibus, Dario et
Artaxerxi, quod uni Cyro dictū est, assimilauit te: Quis auderet dicere sanctam trinitatē in
tribus paganis regibus pro tali opere assimilaram fuisse.
¶ Item, quomodo ex tribus tantum personis preuisum est auxilium sancte trini
tatis aduersus Aman, ne deleter genus Iudeorum, unde oportebat Christum
nasci. Cap. IX.

Eniam ad illam eiusdem uris ferocitatem, id est, eiusdem regni Persarū et Mæ
dorum crudelitatem ac sæuitiam, plusq; bestialem: quando sub rege Assuero
conatus est diabolus hoc efficere, ut salutis nostræ radix funditus extirparetur,
agente Aman superbissimo, et suggerente regi Assuero, quatinus missis epis
tulis per omne (quod latissimū erat) regnū eius, uniuersum Iudæorū genus una die deleter
tur. ¶ Quomodo uel per quantos homines econtra præuidit trinitas unus deus, et sollici
tus fuit pro gente illa, quæ arbor erat unica, unde salutis fructus omni mundo et uita eter
na, Christus erat nasciturus: Tantummodo per istos tres, Hester et Mardocheum et ipm
regem Assuerū. Nullatenus ergo dubitauerim, illi quoq; regi Assuero in ratione ista con
gruere illud, quod uni Cyro, longe anteq; nasceretur, prophetica uoce (ut supra memora
uimus) dictū est, assimilauit te, et non cognouisti me. ¶ Quid enī? Nonne illū deus pater
quodāmodo assimilauit sibi in eo maxime, quod cū diceret ei, En lignum, quod parauerat
Aman Mardocheo, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Ap
pendite (inquit) eū in eo, et suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardocheo.
Nā ut cognoscas, q̄ uera, q̄ pulchra sit assimilatio, memento quod dixerit ap̄tus de domo
Iesu Chri

Darius.
I. Eldr. 6.

Artaxerxes.
I. Eldr. 7.

Trinitatis cō
siliū per tres
illos reges.

Esa. 44. 45.
Prophetia Es
aiæ de Cyro
rege Persarū.

Trinitas affis
milara in tris
bus regibus
Persarum.

Insidia diabo
lip Aman, cō
tra semen As
brahæ pro
missum.
Hester. 3.

Auxilium p
tres homines

Esa. 45.

Iesu Christo. Et uos (inquit) cum mortui essetis in delictis & præputio carnis uestræ, conuiuificauit deus cum Christo, dormans uobis omnia delicta, delens quod aduersum uos erat chyrographum decreti, quod erat contrarium uobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, expoliens principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans eos in semetipso. ¶ Ergo in rege Assuero deus pater, in Mardocheo autem deus dei filius mirabiliter assimilatus est. Porro in Hester gratiam spiritus sancti siue spiritum consilij, pro tanto negotio, assimilatum fuisse, quis dubitet? Illa namque mirabili usa consilio hoc effecit, ut regis animus ad gratiam & misericordiam suam proscriptæ genti inclinaretur, & ille Amani superbissimus, in quo diabolus homicida ab initio figurabatur, non ubi uis, sed in cõuiuio super mensam, crapulatus & ebrius caperetur, & sententia mortis strangularetur, in eodem ipso (quod Mardocheo parauerat) patibulo appensus: nimirum secundum illius dicti mysterium quod de diabolo ad beatum Iob dixerat dominus. An extrahere poteris Leuiathan hamo & fune ligabis linguam eius? Quasi enim captus hamo & iste fuit qui de reginæ conuiuio magnifice gloriatus, ita ut diceret amicis suis, & lares uxori suæ, reginæ quoque Hester nullum alium uocauit cum rege ad conuiuium præter me, apud quam etiam eras cum rege pranurus sum, ita prandit, ita pastillos conuiuij momordit, ut post molles edulij saporos, ferream protinus sententiam mortis exciperet.

¶ Quod propter causam istam sancta trinitas Cyrum regem Persarum ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde ceterorum regum Persarum siue Mæcedorum tantam beniuolentiam dedit, & quod dominus noster Iesus Christus propter quem nascitur illa facta sunt, primus inuenitur in scripturis. Cap. X.

Propter quid sancta trinitas taliter & Cyrum ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde ceterorum regum Persarum siue Mæcedorum tantam beniuolentiam dedit? Propter Iacob (ait) seruum meum, & Irahel electum meum. Quem propter Iacob: siue quem propter Irahel? Denique parum est, si illum respicias Iacob siue Irahel, de quo scimus & legimus. Isaac autem genuit Iacob, siue illam quantalamecumque multitudinem reliquiarum, que reseruate sunt illius populi, qui passim in scripturis nomine paterno uocatur Iacob siue Irahel. Et quidem nihil altius Cyrus intellexit, nihil supra quesuit, & hoc sufficit ad captandam eius beniuolentiam populo illi, quod deus eorum ante tot annos per prophetam suum, de ipso uidelicet Cyro, tam magna prædixit, tam gloriosa præscripsit, & ea semetipsum illi facturum promisit. Veruntamen unus est uerus Iacob seruus domini, unus & uerus est Irahel electus dei, dominus Iesus Christus: propter quem tanta fuit cura summæ trinitati, quanta intelligimus aut intelligere cupimus in auxilio eius, sub sacramento numeri ternarij. Vnde iam dictum & adhuc dicendum est. ¶ Dum hic attendimus, dulciter illud memoriæ nostræ occurrit, quia iste seruus domini primus est, qui deo gratias egit, ante quem non facile quempiam inuenies, siue in lege, siue in prophetis, de quo manifeste scriptum sit, quod deo gratias egerit. Nondum quippe impleta fuerant beneficia dei, quorum omnium hoc summum est, quod istum seruum suum fecit, Christum Iesum secundum formam serui, pro quo facto nimirum gratiarum actio debetur illi. Denique quicumque deo gratias agit, causam istam in ipsa gratiarum actione non habens præ oculis, quia deus istum seruum suum fecit, & ut faceret tanta procurauit, inter que gentiliū quoque regum animos ad beniuolentiam sui nominis inclinauit: nondum intellexit, quomodo, uel propter quid gratiæ agendæ sint, diximus, quia primus iste deo gratias egit, etenim ante hunc nusquam in scripturis audita fuisse recolimus uocem gratiarum actionis, cum tot audias maxime in Psalmis uoces exultationis & confessionis, uoces benedictionis & laudationis, uoces adorationis, cantationis, iubilationis. Vox autem gratiarum actionis, ubi quæso prius audita est uel audiri debuit, quam ex ore huius serui domini, huius electi dei?

¶ Gratiarum actio quid sit & quando, quomodo, & ubi dominus noster Iesus Christus gratias egerit. Cap. XI.

1 2 ¶ Primus

Colos. 2.

Assimilatio trinitatis.

Iob. 40. Hester. 1.

Prop. Chri. illa omnia gesta sunt. Eia. 45. 1.

Gene. 27. Marth. 1.

Eia. 45.

Chri. primus & gratias in scripturis legitur egisse deo.

Quid pprie e
graz actio,

Primo itaq; diffiniendū est, gratiaz actio quid sit, & tunc demū demonstrandū ubi, quando, & quomodo iste gratias egerit non lingua tantū, sed opere & ueritate, non uerbis tantum, sed & uerbis & factis. Gratiarum actio est, beneficii diuinis respondens digna retributio, tanta uidelicet, ut ei nihil ad perfectionem

Iohan. jr.

Psal̄m. ijs.

Iohan. 6.

Matth. jr.

Marci. 6.

Luc. 9.

Iohan. jr.

Matth. 26

Roma. 7.

Ephe. 4.

Matth. 6.

Iohan. jr.

Chrs multa
ria exaudiat

Apoca. jr.

Psal̄m. jr

Semē pmi
sum, i arcu &
gladio deten
sum ē a bestia
tertia,

Imimus de duabus bestijs leena & urso, qualiter contra illas sancta Trinitas presentiam sui in numero auxiliatorem significauerit: nunc iam de bestia tertia, scilicet de pardo dicendum, qualiter adunjsit per auxilium eiusdem numeri. De illa bestia hoc primitus memorandum, quia non sine arcu & gladio de ore eius

ore eius ille populus dei liberatus est. Eatenus sicut euenerat, sic predictum fuerat per prophetam Osee. Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in domino deo suo, & non saluabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibus. Denique Nabuchodonosor coram seruis dei excelsi prosterneretur, & eum solum ac uerum esse deum semel & iterum ac tertio uictus confiteretur: itaque, ut domus dei in Hierusalem, quam ille destruxerat, reedificaretur: similiterque ut Aman malitia in caput eius reuenteretur, & in patibulo quod parauerat Mardocheo ipse se appenderetur: non in arcu & gladio factum est, non in bello neque in equis & equitibus, sed in domino deo qui solus habens corda regum in manu sua, inclinauit quo uoluit: quatenus illius populi reliquiae saluarentur, & propositum eius adimpleretur. Porro ut istius bestiae ferocitas, id est regnum Graecorum, cassaretur, in eo maxime, quod scripsit rex Antiochus, & misit liberos per manus nuntiorum in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudae, ut sequerentur leges gentium: & in arcu & in gladio, in bello factum est, attamen sicut per Danielelem predictum fuerat, auxilio paruulo. Tres fratres fuere duces bellorum, Iudas & Ionathas & Symon, & armis quidem paucis pugnauerunt, sed magna fide uicerunt. De istis latius a nobis tractatum est in opere, quod de uictoria uerbi dei scripsimus, et ideo nunc supersedendum est. Tantum enim ad praesens propositum hoc pertinuit considerare, in auxilio domini, sacramentum numeri ternarii, quia more suo fecit trinitas deus, ut auxiliando illis curam & sollicitudinem suam praesentem adesse, per hunc numerum significaret, nimirum digne pro magnitudine negotii, scilicet propter spem promissionis repositam omnibus sanctis in aduentu, qui tunc expectabatur, saluatoris Christi filii dei.

¶ Be rectitudine iudicii quo dictum fuerat per prophetam Osee, quia non addam ultra misereri domui Israel, & domui Iuda miserebor, & quod domus Iuda tres habuerit reges iustos: domus autem Israel ne unum quidem. Cap. XIII.

Ad causam eandem pertinet, quaerere nunc, et scire rectitudinem iudicii, in eo quod paulo ante memorauimus dictum a domino per prophetam Osee, et domui Iuda miserebor. Praemiserat enim, quia non addam ultra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, et tunc demum istud edixit. Et domui Iuda miserebor, et saluabo eos in domino deo suo, et ita factum est. Nam decem tribuum captiuitas permansit irreuocabilis, qua captiuauit rex Assyriorum, et transtulit Israel in Assyrios, posuitque eos in Aila et in Abor, iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Moedorum: tribus autem Iuda praefinito tempore saluata in domino deo suo, et ita factum est. Nam decem tribuum captiuitate reuocata est. Istud ergo querentibus uel scire uolentibus pro rectitudine iudicii cito respondetur, quia quauis peccauerit tribus Iuda, regnum Dauid, in multis, sicut et decem tribus, regnum Hieroboam, quas ille scidit a domo Dauid: attamen in hoc bene fuit, quod secundum saepe dictum (quo ualde delectamur) ternarii numeri sacramentum, tribus Iuda Carfam decem tribuum in iudicio superauit. Tres quippe misericordiae uiros, tres reges iustos deus iudicii dominus, in tribu Iuda inuenit, Dauid et Ezechiam et Iosiam. Nam praeter tres istos omnes peccauerunt. De regibus autem decem tribuum constat, quia omnes peccauerunt, nullusque excipi potuit, quia nullus eorum recessit a peccatis Hieroboam, id est a uitalis quos fecit Hieroboam. In tribu Iuda tres (ut iam dictum est) ab eiusmodi peccato liberi et iusti fuerunt, et de alijs nonnulli de peccato suo penitentiam egerunt. In regibus autem decem tribuum, unus et idem fuit idolatriae cultus, dumtaxat in illis uitalis: nam cultum Baal alijs illorum deleuit, scilicet Iehu filius Nansi. Sed quantum ualuit, Baal delere, et nihilominus uitalos pro deo colere. Propterea dictum illud propheticum ualde congruit illis regibus Samaritae. Qui optimus in eis est, quasi paliurus, et qui rectus quasi spina de sepe.

¶ Epilogus saluationum, quod a uerbo promissionis usque ad natiuitatem Christi scriptis saluatus sit populus ille, de quo oportebat nasci Christum: & hoc pertinere ad sancte trinitatis mysterium, quia singula saluationes factae sunt propter tres siue per tres uiros, qui inuenti sunt in medio eorum. Cap. XIII.

Ecce quotiens gens illa saluata est propter tres uiros qui inuenti sunt in medio eorum, sub magno sanctae trinitatis mysterio, sicut iam saepe dictum est. Primo ubi seruiebant in Aegypto propter peccatum patrum suorum, qui uendiderant Ioseph fratrem suum, clamantes ad dominum, exauditi sunt propter illos patres et matres

Osee. 1.

Dani. 2. 4. 14

I. Esdr. 1. 6. 7

Hester. 3. 1. 7.

Prouer. 12

I. Malach. 1.

Danie. 8.

Auxiliu dei, i

tribus fratribus

Osee. 1.

4. Reg. 17.

Cur tribus Iuda saluata potius est, quam decem tribus Israel

4. Reg. 10.

Miche. 7.

Gene. 37

Exodi. 2. ximos tres uiros, Abraham, Isaac & Iacob, dicente scriptura. Ascenditq; clamor eorū ad dominū pro operibus, & audiuit gemitū eorū ac recordatus est sceleris quod pepigerat cū
 Exodi. 32. Abraham, Isaac, & Iacob. Item cū dixisset ut disperderet eos, propter uitulū quem fecerant, pepercit eis propter eōsdē uiros, stante Moyses in conspectu eius in contractione, id est, in nimia mentis humilitate, ac dicente. Cur domine irascitur furor tuus contra populū tuum? Recordare Abraham, Isaac & Israhel seruatorum tuorū. ¶ Deinde cū fecissent duos uitulos, secuti Hieroboam, & scissi à domo Dauid, & tribus quoq; Iuda coluisset deos gentium, & proinde pars utraq; iuste tradenda esset in captiuitatē: saluata est eadē tribus Iuda propter uiros tres, qui inuenti sunt in medio eorū, Dauid, Ezechiam, & Iosiam, præter quos omnes peccatū commiserunt, ait Iesus filius Sirach. Nam reliquerunt legē potentes reges Iuda, & contempserunt timorē domini. ¶ Deinde cū in captiuitatem ducti communem haberent luctū, iuxta illud, Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon, maximum consolationis incrementū adepti sunt per uiros tres, qui inuenti sunt in medio, Sydrach, Misach & Abdenago: quia contempserunt iniqui regis imperium, & in medio fornacis ardentis gloriōse triumphauerunt. ¶ Deinde ubi placuit deo ut solueretur captiuitas, & fundaretur templum quod destructum fuerat, & reedificaretur ipsa ciuitas Hierusalem. Hoc itidem per uiros tres deus effecit, per quales uoluit et per quales fieri oportuit, scilicet non per ipsos tantū captiuos & inopes, sed per eos sub quibus captiuū tenebantur reges potentes, Cyrum, Darium, & Artaxerxen. ¶ Deinde ubi uoluit superbissimus Aman delere uniuersum genus Iudæorum, per istos tres salus facta est, Hester, & Mardocheum, & ipsum regem Assueg. ¶ Deinde, cum idem agere conaretur diabolus, sub regno Græcorū, per trium ducū Iudæ & Ionathæ et Symonis, bellicā uirtutem ac præclaram fidem, illius populū reliquæ saluatae sunt. Valde iocundum in istis numeris mysteriū, quia septies (sicut hic enarratū est) propter uiros tres siue per uiros tres, deus unus et trinus, id est, quem confitemur et colimus, pater, et filius, et spiritus sanctus, populū illum saluauit et liberauit, usq; ad implendum uerbum promissionis, per quod et nos salui facti sumus.

¶ Non ita nunc esse populo illi post natum Christum, sed si fuerint (ait dominus) tres uiristi in medio eius Noe, Daniel, & Iob, uiuo ego quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Cap. XV.

Ezech. 14. Obiectio, de tribus Noe, Daniel & Iob

Ceipe autem, quid nūc dominus dicat per prophetam Ezechielē, fili hominis terra, cū peccauerit mihi, ut prauaricetur prauaricans, extendam manū super eam, et interficiam de ea hominem et iumenta. Et si fuerint tres isti uiri in medio eius, Noe, Daniel, et Iob, uiuo ego, quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Nec semel dixisse contentus, secundo et tertio et quarto sententiā repetit, uiuo ego, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur, uiuo ego, non liberabunt filios neq; filias, sed ipsi soli liberabuntur, uiuo ego, quia filium et filiam non liberabunt sed ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Quatuor iudicia sua dominus distinguens, famē, malas bestias, gladiū, et pestilentia: de singulis eandē sententiā sub scripsit: At nō omnia hæc, ita subiungit, Quod et si quatuor iudicia mea pessima, gladium et famem et bestias malas et pestilentiam misero in Hierusalem, ut interficiam de ea hominē et pecus: tamen relinquetur in ea saluatio educentiū filios et filias. Nisi istud discreti uisisset, nisi quādam terram in superioribus sententijs, quæ longe diuersa sit ab Hierusalem intelligi uoluisset: nō mirum id quod ait, Noe, Daniel et Iob, ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas, contrarium uideretur ei quod hæcenus narratū est, quia multoties propter uiros tres et per uiros tres gens illa liberata est. Quō ergo separationē fecit terræ ab Hierusalem, quid nisi separationem intelligere debemus terræ, id est, synagogæ (quæ nunc usq; blasphematur Christū, quem crucifixit) ab Hierusalem, id est, ab ecclesia quæ in Christū credit: Sed dicit aliquis, Quomodo in medio terræ illius, id est, synagogæ quæ Christū crucifixit, unquā esse poterunt tres isti uiri, Noe, Daniel et Iob? Ad hæc inquit, Isti quidē tres uiri, Noe, Daniel et Iob, longe ante fuerunt, longe ante ab hac uita decesserunt. ¶ Illa terra maledicta crucifige

Solutio.

crucifigeret Christū dei filium. Sed si causam illorum rite discernas, scilicet quia Noe ar-
 cham in communi periculo erexit, & Daniel cœlibem uitam duxit, & Iob proprię domui
 suę bene pręfuit, maxime ex eo notus, quod in tentatione inuentus est fidelis: patenter in-
 telligis, quia in medio terrę illius fuerunt, & de medio terrę illius ad nos uenerunt tres ui-
 ri isti, Noe, Daniel, & Iob. Quod si parū uidetur, cōmuniter demonstrare in om̄ibus apo-
 stolis Christi, qui in medio terrę illius fuerunt, & inde uenientes tres uiuendi ordines su-
 pradictos nobis gentibus ordinauerunt, ecce quasi digito demonstrare possumus quosdā
 ex illis, uidelicet apostolis, tres uiros Petrū & Iohannem & Paulū, ualde similes illis, Noe,
 Daniel & Iob. Deniq; Petrus præcipuus rectorę ecclesię, ipse est quasi Noe: & Iohānes,
 pręcipuū exemplar cœlibis seu uirginalis uitę, ipse est quasi Daniel: & Paulus qui inter
 cætera, in quibus plus om̄ibus laborauit, cōiugale quoc; uitā hñ ordinauit, ipse est q̄si Iob.
 ¶ Quasi a gladio & fame, qualibus a bestijs, quasi a pestilentia, propinquos suos
 secundum carnem Iudeos, apostoli non saluauerunt, & quod ipsi fuerunt in me-
 dio eorum, quasi Noe, Daniel & Iob. Cap. XVI.

Nunc igitur demonstrandū est, quali a gladio & fame, qualibus a bestijs, quali
 a pestilentia, propinquos suos secundū carnem Iudeos nō saluauerunt: sed ip-
 si soli animas suas liberauerunt: & quā ob causam iuste hoc fieri debuerit. Qu-
 ut euidentius fiat, iā ordine accedendū est ad illā bestiā quartā sine nose, de qua
 sic scriptū est. Post hęc aspiciendā in uisione noctis & ecce bestia quarta terribilis atq; mira-
 bilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; cōminuens, & reliqua
 pedibus suis cōculcās. Quomocunq; regnū Romanum, bestia magna, terribiliter atq; mir-
 abiliter dentibus magnis, dētibus ferreis cæterarę gentiū robur comederit atq; cōminue-
 rit, nō adeo ptinuit ad illos captiuos, quoz; uni hęc reuelata, p̄ quoz; unū hęc nobis scrip-
 ta sunt. Cura em̄ erat illis tantū de genere suo, cura erat sp̄i, ppheticō de illis ppter Chris-
 stū, qui nasciturus erat ex eodē pp̄lo. ¶ Sicut ergo de cæteris bestijs scimus, q̄a taliter de-
 monstratę sunt, Verbi ḡsa, Ut uni diceret, surge comede carnes plurimas, propter pplm
 Iudaicū, de quo Aman dixit regi Assuero, si tibi placet, decerne ut pereat, ita & de ista be-
 stia quarta, bestia terribili atq; mirabili, qđ dictū est, comedēs atq; cōminuēs & reliqua pe-
 dibus suis cōculcans, ad eundē pplm spectat, quē: ducib; siue principib; Tito & Vespasia-
 no: regnū illud comedit atq; cōminuit, tā terribili cōmestione, tā mirabili cōminutione, ut
 nulli unquā populo uel ciuitati ab initio seculi taliter cōtingerit, sicut Iosephus scriptor ad
 mirando pariter & dolēdo patenter edisserit, Et reliqua sic pedibus suis cōculcauit, ut nūc
 usq; patet, quia in oēs gentes ducti sunt captiui qui reliqui fuerūt ex eis. Nunquid tres uiri
 isti, Noe, Daniel, et Iob, si fuissent in medio eoz;, liberaissent eos? Fuerūt aut̄ similes istoz;
 alii qui in medio eoz;, scilicet apostoli, et multi credentes in Ch̄m: sed nō liberauerunt eos,
 immo ut ipsi soli liberaerent animas suas, p̄ diuinā iussu sunt reuelationē imminēte obsidio-
 ne exire de medio eoz;. Nōne hoc fuit quasi Noe et Danielē et Iob exire de medio eoz;?
 ¶ Remanserunt autē in medio eoz; tres alij ualde contrarij, Eleazarus et Iohannes et Sy-
 mon, autores et principes nimis crudeles seditionū inenarrabiliū, et ita mirabiliter euenit
 ut cum in Babylone audieris, tres uideo uiros ambulantes in medio ignis et aspectus quar-
 ti, similitudo est filij dei. Hic econtra in ea, quę dicebatur Hierusalem, exclamare pos-
 sis. Tres uideo uiros obtinentes miseram Hierusalem, discindentes eam et excruciantes
 gladio et fame, miserabilibus modis, tres (inquam) uiros principes iniquitatis et totius la-
 trocinij, et aspectus quarti similitudo est Barrabę latronis seditiosi. ¶ Nam quia Barra-
 bam sibi præelegerūt, Ch̄m autem dei filium interfici petierunt: iccirco omnis Noe et
 omnis Daniel, et omnis Iob recessit ab eis, et iusto iudicio, cū foris obsiderentur à Rōma-
 nis, intus dati sunt in prædam tribus illis autoribus sediciosis, qui contra semetipsos diui-
 si, communiter diruperunt, et certatim effoderunt uiscera ieiuna et esurientia plenę ciui-
 tatis.

I. Cor. 7.
 Ephe. 5.
 I. Timo. 5.

Bestia quarta
 Danic. 7.

Danic. 7.

Hester. 5.

Iose. de bel. Iu-
 da. lib. 7.

Hist. eccle. lib.
 5. cap. 3.
 Tres uiri in
 Hierim, tpe
 obsidionis au-
 rores.
 Danic. 3.

Matth. 27.
 Pctm Iud 20
 & grauissimę

¶ Quod vel quale fuerit peccatum terre illius, quam Noe, Daniel, & Iob salua-
 re non potuerunt: & quomodo Iudei blasphemauerunt vel uerbum dixerunt con-
 tra spiritum sanctum, Cap. XVII.

Ezech. 34.

Oc iudicium terræ illius quæ peccauit, non quomodo cūq; sed ita, quemadmodum dixit, terra cum peccauerit mihi, ut præuaricans præuaricetur. Quid nam est præuaricando præuaricari, nisi perseverare in proposito præuaricationis, corde impœnitenti? Hoc deniq; est peccatum terræ illius grauissimæ, scilicet

Psalm. 4.

Iudæorum, quibus maxime & primo loco, & deinde hæreticis illa redargutio congruit, filij hominum usq; quo graui corde. Quomodo illi maxime præuaricando præuaricati sunt, id est in præuaricatione perseverauerunt? Filium dei dominū Iesum Christū in præuaricatione sua reprobauerunt & crucifixerunt. In præuaricatione in quā, id est, contra legē suam. ¶ Dixerat em̄ in lege Moyses, Prophetā de gente tua & de fratribus tuis, sicut me,

Deut. 18.
Chr̄s utiq; a
Iudæis audiri
debeuit.

suscitabit tibi dñs deus tuus, ipsum audies. Qui autē uerba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultro existā. Ergo dominū Christū reprobādo, præuaricati sunt, præsertim cum legitimū haberent signū, per quod intelligere eū possent esse prophetā illū scilicet sufficiens in opere & sermone eius ueritatis testimoniū. Sed forte aliqui de ignorantia se excusare potuerunt dicentes, eū esse magū. Proinde cū blasphemaretur ait. Et quicūq; dixerit uerbū contra filiū hominis, remittetur illi. Et cū pateretur, pater (inquit) ignosce illis, non em̄ sciunt quid faciunt. Sed quid post hæc? ¶ Quomodo terra illa inexcusabilis facta est, uel quomodo præuaricans præuaricata est, ut inexcusabilis esset? Venit spūs sanctus super discipulos eius, quos nimirū significans dixerat illis. Et si ego in Beelzebub principē dæmoniorū eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Eijciunt dixit, id est, certissime eijcient, magis q̄ nunc, cū spiritus sanctus aduenerit. Venit (inquā) spiritus sanctus manifesta uirtute testimoniū perhibere, quod ille esset Christus & tunc adimpletū est quod dixerat illis. Cum autē uenerit paraclētus, quē ego mittam uobis à patre spiritū ueritatis, qui à patre procedit, ille testimoniū perhibebit de me, & uos testimoniū perhibebitis. Hoc factō nihilominus in præuaricatione perseverauerunt & blasphemare non cessauerunt, & tunc demū cōtra spiritū sanctum uerbū dixisse iudicati sunt, & illa sententia uenit super eos, qui autem dixerit uerbū contra spiritum sanctū, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro.

Matth. 12.

Lucæ. 23
Terra Iudæorū
inexcusabilis
facta.

¶ Be Hierusalem que illa sit, de qua dominus ibidem quod & si quatuor iudicia mea pessima misero in Hierusalem, tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Cap. XVIII.

Matth. 12.

Iohan. 15.

¶ Mira distantia inter ecclesiā & synagogā apostatricem

Mira distantia
inter ecclesiā
& synagogā
apostatricem

La autē, quæ uere est Hierusalē, qualē habet prouentū in medio cunctarū tribulationū. Quod & si (inquit dominus continuo in eodē propheta) quatuor iudicia mea pessima, gladiū, & famē, & bestias malas, et pestilentia misero in Hierusalē, ut interficiā de ea hominē & pecus: tū relinquetur in ea saluatio educentū filios & filias. ¶ Mira distantia, mira oppositio illius terræ, id est, apostatricis synagogæ & istius Hierusalē, id est, fidelis & catholicæ ecclesiæ. In illa terra, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, nō possunt ab uno quolibet iudicio istorū liberare filios & filias, sed solas animas suas: in ista autē Hierusalē, si cuncta hæc quatuor iudicia dñs iudicat in eā, uide licet ut probetur patientia sanctorū (quod sæpe factū est) nō dico, q̄ minus est, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, liberabūt filios & filias. Sed dico, qd̄ plus est, relinquet in ea saluatio educentū filios & filias. Plus nāq; est moriendo educere filios et filias in uitā æternā qui non erant, q̄ orando liberare ab interfectione corporis filios et filias qui iam erant. ¶ Audiuius, uidimus, quanta fecerit in ista Hierusalē torus mundus, in maligno positus, et maxime eadem illa bestia superius memorata terribilis atq; mirabilis, quantis q̄ late diffusis persecutionibus, quasi magnis et ferreis dentibus, istam Hierusalem comederit atque comminuerit. Sed quid nocuit? Relicta est enim in eis saluatio educentium filios et filias: quia nimirum sicut frumentum seminatum et in terra mortuum, in multo plerumq; resurgit fructum: ita per sæpe paucis pro testimonio fidei morientibus, multa misera rationabilem patientiam illorum considerando, in Christum crediderunt. De quibus recte dicas, quia priores illi morientes, istorum patres siue matres fuerunt, eosq; tanquam filios et filias, immo uere filios et filias suo sanguine pepererunt. Ita ergo est uere Hierusalem et uere domus Iudæ, cui dictum illud in Osee ueraciter congruat.

I. Iohan. 7.
Persecutiones
Ro. Im. nō nocuerūt ecclesiæ
Iohan. 12.

Et domus

Et domui Iuda miserebor & saluabo eos in domino deo suo, & nō saluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. ¶ Item in Zacharia. Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit dominus exercituum, Spiritus tuus a te procedens domine exercituum, & ab illo cenaculo incipiens: ubi expectabatur, cum pauci homines essent congregati in unum, uenit usq; ad illius bestiaē dentes magnos, dentes ferr eos, quā nimirum bestia, scilicet Romanum imperium uere erat Babylonia, & per omnē persecutionis fornacem, semetipsum exhibens p̄is martyribus tanquam uentum rotis flantem, tam diu illos refrigerauit, & tam diu filius dei cum illis ambulauit per medium ignis, & fidem illorum illasam custodiuit: donec illa bestia homo fieret, id est, rationem admitteret, & rationabilem esse christianorum fidem intelligens, uexillum crucis in sua fronte susceperet, ac uoce humana patrem & filiū & spiritū sanctum, unum & uerum esse deum pronuncians, etiam patronū se cultoribus eius exhiberet.

¶ De tribus uiris illis, quoz hec propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Job qualiter suis quisq; temporibus egressi fuerunt. Cap. XIX.

Xeant igitur de terra illa quicunq; pertinere cupiunt ad tres uiros istos, Noe, Daniel, & Job, & uideant illius terrae quanta desolatio & istius Hierusalem, q̄ fru uolua sit probatio. Nam ecce (inquit) ipsi egredientur ad uos, & uidebitis uiam eorum & adinventiones eorum, & consolabimini super malo quod induxi in Hierusalem, in omnibus quae importauī super eam, & consolabuntur super uos cū uideritis uiam eorū & adinventiones eorū, & cognoscetis q̄ non frustra fecerim omnia, quae feci in ea, ait dominus deus. ¶ Magnum & pene inenarrabile sacramentū. Quomodo de terra illa, quā supra habuimus, Noe, Daniel, & Job, totiens nominati ad nos exierūt quoniam filios & filias saluare non potuerunt. Dicamus in primis de tribus uiris illis quorū haec propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Job, qualiter suis quisq; temporibus egressi fuerint. Primus egressus est Noe cū tribus filijs, Sem, Cham, & Iaphet. Daniel uero cum tribus pueris, Sidrach, Misac, & Abdenago. Job autē cū tribus amicis suis, Eliphaz Themanites, Baldad Suites, & Sopharnaamathites. ¶ Qualis fuit egressus illorum? Egressus Noe de congerie mortuorū fuit, ad reparationem generis humani de tribus filijs, sub trina benedictione dei, dicentis, Crescite & multiplicamini. ¶ Egressus Daniels cū suis conuictiuis ad consolationem ipsorū cū tribus pueris, quos de medio Babyloniae fornacis uictores recepit, glorificatus ipse tribus gratiae incrementis, in conspectu trium regū, uidelicet in conspectu Nabuchodonosor, interpretatione somniorū: in conspectu Balthasar, lectiōne & interpretatione uerborū, quae miro modo in pariete ab inuisibili uisibiliter scripta sunt: & in conspectu Darij uictoria laudabili, quia misit dominus (ait) angelū suū, & conclusit orae leonū, & non me contaminauerunt. ¶ Egressus Job fuit in exemplū patientiae cunctis superuenturis seculis, tribus modis tentatq; probati, scilicet occulta potestate, quā aduersus eū Satan accepit, & aperta lingua coniugis, et nimia trium amicorū sapientia, quae illū ualde afflixit, quos non recta locutos ipse per sacrificiū deo reconciliauit. Itaq; tres uiri isti, Noe cū tribus filijs, Daniel cū tribus socijs, & Job cū tribus amicis, fiunt duodecim & hic numerus eorū est, qui & archam, scilicet ecclesiam in aquis baptismi regendā primi post Christum susceperunt, & in gentibus quasi in Babylonia deum clarificauerunt, & in cunctis tentationibus fortiter perstiterunt. Quod qui rite perpendit, nimirū ipse persentit hoc dictum a domino, & cognoscetis, q̄ non frustra fecerim omnia quae feci.

FINIS LIBRI OCTAUI.

Osee. 1.
Zacha. 4.
Rom. Imperium erat ut
Babylon.

Ezech. 1. 41

Mira mysteria trinitatis in his tribus uiris, Noe, Daniel & Job. Gene. 7. Danic. 3. Job. 2.

Gene. 9.

Dani. 2. 1. 4.

Job. 1. 2.

Job. 4. 2.

Ezech. 1. 41